

Klinisyen Hemşirelerin Öğrenci Hemşirelere Değer Vermesini Etkileyen Faktörler Üzerine: Kalitatif Bir Araştırma

A Qualitative Study on the Factors Affecting Clinician Nurses' Valuation of Student Nurses

Ayşe METİN¹, Özen KULAKAÇ²

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı
• hemsire-ayse@hotmail.com • ORCID > 0000-0003-2261-4364

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı
• ozenkulakac@gmail.com • ORCID > 0000-0002-3578-1244

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 10 Haziran / June 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 9 Ağustos / August 2021

Yıl / Year: 2021 | **Cilt – Volume:** 6 | **Sayı – Issue:** 2 | **Sayfa / Pages:** 345-366

Atrf/Cite as: Metin, A. ve Kulakaç, Ö. "Klinisyen Hemşirelerin Öğrenci Hemşirelere Değer Vermesini Etkileyen Faktörler Üzerine: Kalitatif Bir Araştırma - A Qualitative Study On The Factors Affecting Clinician Nurses' Valuation Of Student Nurses". Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi- Journal of Samsun Health Sciences 6(2), Ağustos 2021: 345-366. <https://doi.org/10.47115/jshs.950662>

Yazar Notu: Bu araştırma 12-13 Ekim 2017 tarihinde Uluslararası Karadeniz Hemşirelik Eğitimi Kongresi'nde (Samsun) Sözel Bildiri olarak sunulmuştur.

Sorumlu Yazar: Ayşe METİN

Copyright © Published by Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi – Ondokuz Mayıs University, Faculty of Health Sciences, Samsun, Turkey. All rights reserved.

KLINİSYEN HEMŞİRELERİN ÖĞRENCİ HEMŞİRELERE DEĞER VERMESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÜZERİNE: KALİTATİF BİR ARAŞTIRMA

ÖZ:

Amaç: Bu çalışma klinik hemşirelerin öğrenci hemşirelere değer vermesini etkileyen faktörleri açığa çıkarmak amacıyla yapılan niteliksel bir araştırmadır.

Yöntem: Araştırmada fenomenolojik araştırma tasarımı kullanılmıştır. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiş 10 klinisyen hemşireden oluşmuştur. Katılımcılarla yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla bireysel derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Betimsel analiz yöntemiyle veriler analiz edilmiştir.

Bulgular: Araştırmaya katılan hemşirelerle yapılan görüşmeler doğrultusunda “öğrenciye değer vermede güçlük yaşayan hemşireler” ve “öğrenciye kolaylıkla değer verebilen hemşireler” olmak üzere iki ana tema oluşmuştur. Her iki tema için; hemşirelerin bireysel özellikleri, mesleğe ilişkin görüşleri ve öğrenci ile ilgili görüşleri olmakla beraber, “öğrenciye değer vermede güçlük yaşayan hemşireler” teması altında kuşak farklılığı ve “öğrenciye kolaylıkla değer verebilen hemşireler” teması altında okul hastane işbirliği olmak üzere dört alt tema belirlenmiştir. Öğrenciye değer vermede güçlük yaşayan hemşirelerin bireysel özellikleri arasında negatif tutumlu olma, ailevi sorunlara sahip olma, iletişime ve gelişime kapalı olma; öğrenciye değer vermede güçlük yaşayan hemşirelerin mesleğe ilişkin görüşleri arasında iş odaklı olma, mesleği benimseme ve mesleki gelişim kaygısında olmama, öğrenciyle ilgili olarak ise öğrencinin mesleki prezantasyonundan ve kişilik özelliklerinden yüksek düzeyde etkilendikleri, öğrenciyi iş yükü olarak gördükleri aynı zamanda kuşak farklılıklarını vurguladıkları saptanmıştır. Öğrenciye kolaylıkla değer verebilen hemşirelerin bireysel özelliklerinin pozitif, güler yüzlü, empatik, yardımsever, kolaylaştırıcı olduğu, iletişime ve gelişime açık oldukları, mesleğe ilişkin odaklarının bakım olduğu, mesleği benimsedikleri, doyurucu, tatmin edici buldukları, öğrenciye değer vermelerinin yine öğrenci özelliklerinden (dürüst, ilkel, girişken, güler yüzlü, duyarlı, etkili iletişim kurabilen) ve öğrencinin mesleğe ve hastaya yakın oluşundan etkilendiği ortaya çıkmıştır.

Sonuçlar ve Öneriler: Kavramlar arasında ilişki kurulduğunda hemşirelerin hemşirelik öğrencisine değer vermesini; hemşirelerin bireysel özellikleri, mesleğe bakışları ve öğrenci hakkındaki düşünceleri etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Değer verme; Hemşire; Kalitatif araştırma; Öğrenci hemşire

A QUALITATIVE STUDY ON THE FACTORS AFFECTING CLINICIAN NURSES' VALUATION OF STUDENT NURSES

ABSTRACT:

Aim: The purpose of this qualitative study was to explore and document the factors that affect clinical nurses' valuing to student nurses.

Method: The phenomenological research design was used in the study. The study was carried out with ten clinical nurses selected by purposeful sampling. In-depth interviews were made with participants through a semi-structured questionnaire. Data were analyzed by descriptive analysis method.

Results: In line with the interviews with the nurses participating in the research, two main themes emerged as "nurses who have difficulties in valuing students" and "nurses who can easily value students". For both themes, four sub-theme were defined. For the theme "Nurses who have difficulty valuing the student", individual characteristics of nurses, opinions about the profession, opinions about the student and generational differences, and for the theme "nurses who can easily value the student" individual characteristics of nurses, views on the profession, views on the student and school hospital cooperation were found. In the category of nurses who have difficulties in valuing the student were found to be negative in terms of individual characteristics, to have problems with their families, and to be resistant to communication and development. In terms of occupational characteristics, they were found to be job-oriented but not interiorized the job. Also they were highly influenced by the professional presentation and personal traits of the students. It was identified that they consider the students as a kind of work-load. However, where the student were easily valued; the individual characteristics of the nurses are positive, smiling, empathic, helpful, adjuvant as well as tending to be open for occupational development and communication. They were found to be nursing-oriented satisfied with their job. It was identified that nurses valuing to students comes out of the students' characteristics (principled, sociable, being able to communicate easily etc.) and of the students' being interested in the patients and the occupation itself.

Conclusions and Suggestions: The study sheds light upon the valuing to nursing students by clinical nurses' was affected by the individual characteristics of nurses, their perspectives of the profession, and what they think about the student.

Keywords: *Valuing; Nurse; Qualitative research; Student nursen*

GİRİŞ

Klinik deneyim hemşirelik eğitiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Hemşirelik eğitimi teori ve pratiğin birbirini desteklemesinden beslenmektedir. Uygulama alanları; yaparak, yaşayarak mesleğin gerçek anlamda öğrenildiği yerler olarak tanımlanmaktadır. Klinik deneyimler problem çözme için eleştirel düşünme yeteneğinin geliştirilmesi, sosyalleşme, bilgi birikimi, ahlaki ve etik yetkinlikler açısından öğrenci hemşireler için oldukça kıymetlidir (Sharif & Masoumi, 2005). Hemşirelik eğitiminin büyük bir kısmı klinik ortamlarda yapılmaktadır (Elhami ve ark., 2018). Öğrenci hemşirelerin bir rehber/mentor eşliğinde klinik eğitimlerini sürdürmeleri oldukça önemlidir. Literatürde klinisyen hemşirelerin öğrenci hemşirelere rol model olduğu ve mentorluk yapabileceği belirtilmektedir (Skela-Savič, & Kiger, 2015; Tau, 2008). Öğrenci hemşireler profesyonelleşme, sosyalleşme sürecinde kendi değer yargılarını oluştururken klinik deneyimlerden yararlanmaktadırlar (Sharif & Masoumi, 2005). Klinikte değer görme durumlarının öğrencide mesleki değer oluşmasında etkili olabileceği ve kendilerine mentorluk etmelerini bekledikleri klinik hemşirelerden değer görmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Değer kavramı Latince “kıymet”, “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türemiştir (Aydın, 2011). Türk Dil Kurumunu tanımına göre “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” anlamındadır (Türk Dil Kurumu). Terim anlamında değer; objelerin, insanların, fikirlerin, durumların ve hareketlerin iyi-kötü, istenen-istenmeyen şeklinde yargılarımızı oluşturan standartlar ve prensipler olarak ifade edilmektedir (Halstead, 1996). Yapıp-eden bir varlık olarak insanın bütün eylemleri mutlaka bir “değer” ile ilgilidir (Uysal, 2003). Bu da insana özgü olan, insanı insan yapan niteliklerden biridir. Birey değerleri doğrultusunda diğer insanlarla iletişime geçer ve kendi sosyal konumunu belirler (Yazıcı, 2006). Aydın’a (2011) göre insan davranışlarının temelinde mutlaka bir değer olgusu bulunmaktadır. Sosyolojik açıdan değer, kişi ya da gruba yararlı, kişi ya da grup için istenilen ve kişi ya da grup tarafından beğenilen her şey olarak tanımlanmaktadır. Başkasını kendisi gibi bir birey olarak algılayan insan, davranışlarını bu gerçeğe göre düzenleyerek kendisi için kabul edemeyeceği davranışları, başkalarına da göstermeyecektir. Kendi bireyselliğini kazanmış bir insan diğer insanları da birer birey olarak görerek ve onlara bir onur bir insanlık değeri atfeder ve kendi asıl değerini de başkalarına yüklediği bu değer yoluyla kazanır (Bayraktar, 2002). Öğrenci hemşireler; deneyimli hemşirelerle birlikte çalışarak ve onların yaptıklarını gözlemleyerek profesyonel davranışlar öğrenmekte, onları rehber ve rol model olarak görmektedir. Dolayısıyla öğrenci hemşireler klinisyen hemşireler tarafından takdir edildiklerinde kendilerini değerli hissedeceklerdir. İnsanın hak ettiği sevgi, saygı, hürmet ve değer ancak ötekinin bir birey olarak algılanabildiği zaman verilebilir. Her insan gibi öğrencinin de birey olarak tanınması, mekanik bakış açısından uzak durularak herhangi bir eşya gibi davranılmamasını

gerektirir (Bayraktar 2002). Hemşireler bakım sunumunda öğrenciye rol model olmak için teknik bilginin ötesinde onların sosyalleşmeleri ve bakım davranışlarını hissetmelerini sağlamalıdır (Wilson, 2012). Bu öğrenciye değer veren ve bakımı hissetmelerine olanak sağlayan bir klinik ortamda gerçekleşebilir. Ancak klinikte öğrenci hemşireler için horizontal şiddete kadar varan negatif bir öğrenme çevresi olabilmektedir (Sengstock, 2009; Özsaban ve Bayram, 2020). Öğrenme ortamında değer görmeyen öğrencilerin performanslarının azaldığı, kendilerini suçlayarak başarısız ve yetersiz hissettikleri, bunun sonucunda iletişimi azaltarak izole oldukları belirtilmektedir (Ardıç ve Polatçı, 2009; Günüşen ve Üstün, 2012). Pozitif klinik ortamlar ise özellikle geri bildirim alan öğrencinin etkili öğrenmesi için çok önemli bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır (Günüşen ve Üstün, 2012). Performansları hakkında geribildirim alan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha iyi performans gösterdikleri ve doyum sağladıkları belirtilmektedir (Mayforth ve ark., 2006).

Klinisyen hemşirelerin; öğrenci hemşireleri kabullenmeleri, onlara değer vermeleri öğrencinin uygulama alanında deneyimlerini olumlu etkilemektedir (Karaöz, 2013). Hemşirelik öğrencilerinin klinisyen hemşireleri etkili rol modeller olarak gördükleri ve kaliteli deneyimler sağlamak için klinisyenlerin tutarlı bir mesleki gelişime sahip olmaları gerekliliğine dikkat çekilmektedir (Baldwin ve ark., 2014). Hemşirelerin değer sistemi oluşturması; bireylerle, meslektaşlarıyla, ekibin diğer üyeleriyle ve toplumla etkileşimine rehberlik ederek, uygulamalar için temel oluşturmaktadır (Göriş ve ark. 2014; Baldwin ve ark., 2014). Öğrencilerin kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilecekleri, takdir edilip, değerli hissedeceği öğrenme ortamı oluşturulması öğrencinin gelişiminde oldukça önemlidir. Klinisyen hemşireler bu ortamı etkileyen en önemli kişilerdir. Bu araştırma klinik hemşirelerin öğrenci hemşirelere değer vermesini etkileyen faktörler ve altta yatan kavramların açıklanması amacıyla planlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Sorusu: Klinisyen hemşirelerin öğrenci hemşirelere değer vermesini etkileyen faktörler nelerdir?

Araştırma Tasarımı: Araştırmada niteliksel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik araştırma yöntemi kullanılmıştır. Fenomenoloji, bireylerin olaylara yüklediği anlamları ve insan deneyimlerinin özünü katılımcı bakış açısıyla anlamak için belirli olayları ve deneyimleri açıklayan duyarlı bir yaklaşımdır (Streubert & Carpenter, 2011). Bu yöntem katılımcıların öğrenciye değer verme deneyimlerini ve değer vermelerini etkileyen özelliklerini ortaya çıkarmada etkili bir yöntem olduğu için seçilmiştir.

Evren-Örneklem: Çalışma grubu Karadeniz Bölgesi'nde bir üniversite hastanesinde öğrencilerin uygulama yaptığı servislerde çalışan sorumlu ve klinisyen hemşirelerden oluşmuştur. Araştırma Mart 2017- Ocak 2018 tarihleri arasında amaca yönelik örnekleme yöntemiyle seçilen ve veri doygunluğu sağlanana kadar görüşmelerin devam ettirilmesiyle belirlenen 10 klinisyen hemşire ile gerçekleştirilmiştir. Gönüllülük ilkesi esas alınarak klinisyen hemşirenin; mevcut çalıştığı serviste uygulama için öğrenci bulunması, önceden rehber hemşire olarak çalışmamış olması araştırmaya dahil edilme amaçlı örneklem kriterleri olarak belirlenmiştir. Tablo 1'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan hemşirelerden 5'i servis sorumlusu olarak görev yapmaktadır, diğer beş hemşirenin yönetsel sorumluluğu bulunmamaktadır. Araştırmaya katılan hemşirelerin yaş ortalamaları 39 yıl (min: 22, max: 50) ve mesleki deneyim süreleri ortalama 18.4 yıl (min:2.5, max:31) olarak belirlenmiştir. Hemşirelerin %60'ı lisans, %20'si ön lisans, %20'si lise mezunu ve %80'i hemşireliği isteyerek seçmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Çalışma grubunun tanımlayıcı özellikleri

Kod	Yaş	Cinsiyet	Medeni durum	Eğitim	Mesleği seçme durumu	Çalışma süresi
H1	39	Kadın	Evli	Lisans	İsteyerek	18 yıl
H2	42	Kadın	Evli	Lisans	İsteyerek	23 yıl
H3	46	Kadın	Evli	Ön lisans	İstemeyerek	28 yıl
H4	42	Kadın	Evli	Lisans	İstemeyerek	21 yıl
H5	35	Kadın	Evli	Lisans	İsteyerek	14 yıl
H6	42	Kadın	Evli	Lisans	İsteyerek	21 yıl
H7	39	Kadın	Evli	Lisans	İsteyerek	18 yıl
H8	50	Kadın	Evli	Ön lisans	İsteyerek	31 yıl
H9	22	Kadın	Bekar	Lise	İsteyerek	2,5 yıl
H10	33	Kadın	Evli	Lise	İsteyerek	8 yıl

Veri Toplama Araçları: Veriler demografik özellikler formu ve yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla bireysel derinlemesine görüşme yöntemiyle elde edilmiştir.

Demografik Özellikler Formu: Klinisyen hemşirelerin yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum, mesleği seçme durumu, çalışma süresi ve çalıştıkları pozisyon olmak üzere toplam yedi sorunun yer aldığı formdur.

Yarı Yapılandırılmış Soru Formu: Araştırmacılar tarafından oluşturulan 18 temel, altı gerektiğinde kullanılmak üzere toplam 24 açık uçlu soru formudur. Yarı

yapılandırılmış soru formunun oluşturulmasında nitel araştırma konusunda lisanüstü ders ve kurslar yürüten araştırmacının bilgi ve deneyimlerinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan: Size göre hemşire olmak nasıl bir duygu? Sizde bir hemşirelik öğrencisi oldunuz. Nasıldı bir anlatır mısınız? Hemşireler profesyonel ve bireysel gelişiminizi desteklediler mi? Bunu nasıl yaptılar biraz anlatır mısınız? Klinik uygulamalarınızda hemşireler genelde kendinizi nasıl hissettirdi? O günlere dönmek ister misiniz? Öğrenci hemşireliğinizin en iyi/ en kötü yanı neydi? Öğrencilerle çalışıyorsunuz. Sizce şimdi öğrenci olmak nasıl bir deneyim? Klinikte öğrenci hemşirelerin varlığı size ne ifade etmektedir? Öğrencilere değer verdiğinizini nasıl gösteriyorsunuz? Öğrenci özellikleri değer vermenizi kolaylaştırabiliyor mu? Ya da güçleştirebiliyor mu? Sizce kliniklerde öğrenciler nasıl davranışlarla (Özellikle klinisyen hemşirelerce) karşılaşıyorlar? Size göre mezun hemşireler öğrencilere değer verdiklerini nasıl gösteriyorlar. Biraz açıklar mısınız? Size göre mezun hemşirelerin hangi davranışları öğrencilere kendilerini değersiz hissettirebilir? Size göre hemşirelik öğrencilerine olumsuz davranılmasının nedenleri nelerdir? Size göre hangi hemşireler (bireysel/profesyonel özellik olarak) öğrencilere değer vermede zorlanıyor? Soruları sorulmuştur.

Verilerin Toplanması: Görüşmelerde, hemşirelerin tutum ve düşüncelerini açıklamalarında serbest olmaları, görüşmenin belirli bir süreyle sınırlı olmaması, anlaşılmayan soruların tekrar açıklanması sonucunda derinlemesine bilgi toplanması sağlanmıştır. Oluşturulan yarı yapılandırılmış soru formu aracılığıyla 10 klinisyen hemşire ile yüz yüze yaklaşık 30'ar dakika ses kaydı alınarak görüşülmüştür. Görüşmeler H1'den H10'a kadar numaralandırılarak görüşme raporları hazırlanmıştır. Toplam dört saat 52 dakika süren görüşme transkriptleri 62 sayfadan oluşmaktadır.

Veri Analizi: H1'den H10'a kadar numaralandırılan görüşmeler betimsel analiz yöntemleriyle analiz edilmiştir. Betimsel analiz dört aşamada gerçekleşmektedir. (1) İlk aşamada araştırmacı araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden ya da görüşme ve gözlemlerde yer alan boyutlardan hareket ederek veri analizi için bir çerçeve oluşturur. Böylece verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenmiş olur. (2) Ardından, araştırmacı daha önce oluşturmuş olduğu çerçeveye dayalı olarak verileri okur ve düzenler. Bu süreçte verilerin anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesi önem taşımaktadır. (3) Bu aşamadan sonra araştırmacı düzenlemiş olduğu verileri tanımlar. Bunun için gerekli yerlerde doğrudan alıntılara da başvurmak zorunda kalabilir. (4) Sürecin sonunda araştırmacı tanımlamış olduğu bulguları açıklar, ilişkilendirir ve anlamlandırır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Veri analizi bu dört aşamaya uygun bir biçimde yapılmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu: Yarı yapılandırılmış görüşmeler Helsinki dek-

larasyonuna uygun bir şekilde gönüllülük esasına dayalı olarak yürütülmüştür. Hemşirelere araştırmanın ses kaydı alınarak yapılacağı yazılı ve sözlü olarak ifade edilmiş, aydınlatılmış onama yazılı olarak onay verenlerle görüşülmüştür. Çalışma öncesi etik kurul onayı ve ilgili kurumdan kurum izni alınmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın verileri analiz edildiğinde Tablo 2’de görüldüğü üzere “öğrenciye değer vermede güçlük yaşayan hemşireler” ve “öğrenciye kolaylıkla değer verebilen hemşireler” olmak üzere 2 ana tema belirlenmiştir. Her iki tema için; hemşirelerin bireysel özellikleri, mesleğe ilişkin görüş ve düşünceleri ve öğrenci ile ilgili görüşler olmak üzere üç alt tema belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Klinisyen hemşirelerin öğrenci hemşirelere değer vermesini etkileyen faktörlere yönelik temalar	
Öğrenciye kolaylıkla değer verebilen hemşireler	Öğrenciye değer vermede güçlük yaşayan hemşireler
1. Hemşirelerin bireysel özellikleri	1. Hemşirelerin bireysel özellikleri
Pozitif tutuma sahip olma	Negatif tutumlu olma
Güler yüzlü, empatik, yardımsever, kolaylaştırıcı olma	Ailevi sorunlara sahip olma
İletişim ve gelişime açık olma	İletişime ve gelişime kapalı olma
2. Hemşirelerin mesleğe ilişkin görüş ve düşünceleri-iş odaklı olma	2. Hemşirelerin mesleğe ilişkin görüş ve düşünceleri-bakım odaklı olma
Hemşireliği benimseme ve bakım odaklı olma	İş odaklı olma
Hemşireliği doyurucu, tatmin edici bulma	Mesleği benimseme
	Mesleki gelişim kaygısında olmama
3. Öğrenci ile ilgili görüşler	3. Öğrenci ile ilgili görüşler
Öğrencinin kişilik özellikleri (dürüst, ilkeli, girişken, güler yüzlü, duyarlı, etkili iletişim kurabilen)	Öğrencinin kişilik özellikleri (pasif, çekimser, isteksiz, iletişim kuramayan)
Öğrencinin hemşirelik ve hastaya yaklaşımı	Öğrencinin mesleki prezantasyonu
4. Okul hastane işbirliği	4. Kuşak farklılıkları

Tema 1. Öğrenciye değer vermede güçlük yaşayan hemşireler

Katılımcıların çoğu öğrenciye değer vermede güçlük yaşayan hemşireleri tanımlarken hemşirelerin bireysel özellikleri, mesleğe ilişkin düşünceleri ve öğrenci ile ilgili görüşler belirtmişlerdir.

1.1. Öğrenciye değer vermede güçlük yaşayan hemşirelerin bireysel özellikleri; negatif tutumlu olma, ailevi sorunlarını öğrenciye yansıtma, iletişime ve gelişime kapalı olma gibi ifadelerle tanımlanmıştır. Size göre hangi hemşireler öğrencilere değer vermede zorlanıyor? Sorusuna yanıt olarak;

“...iletişime kapalı olan arkadaşlar, kendi ile çatışması olan arkadaşlar, mutsuz olan arkadaşlar kendi ...kuyruğuyla kavga edenler olur ya hani mutsuzdurlar. İşyerinde de mutsuzdurlar dışarıda da mutsuz olan insanlar genelde o tür arkadaşlar profesyonellikten uzak, amatör ve bunun yanında bir de iş yükü fazla olan arkadaşlar” (H2)

“...eğitimden hoşlanmayan meslektaşlarımız olabilir. ...çünkü bazı kişiler bir lir ama anlatmaktan hoşlanmaz...eğitim rolü olmayan kişiler diyebilirim” (H1)

“Kendisiyle barışık olmayanlar diye düşünüyorum. Ya da ailesel çok sorunu vardır patlamaya yer arıyordur. Gidip meslektaşına patlamayacağına göre elinin altında kim var öğrenci hemşire var tabi ki” (H3)

“Mesela bence hangi hemşireler bir defa kendini yetiştirmemiş, çok donanımlı olmayan, kitap okumayan, sorgulamayan.” (H4)

“Şimdi agresif arkadaşlar öğrenci hemşirelerle pek tedaviye çıkmak istemiyorlar veya öğrencilerle işlem yapmak istemiyorlar” (H6)

1.2. Hemşirelerin mesleğe ilişkin görüş ve düşünceleri arasında; mesleği benimseme, mesleki gelişim kaygısında olmama, iş odaklılık ve günü doldurma çabası görülmektedir. Bu hemşirelerin ayrıca öğrencinin mesleki prezantasyonundan ve kişilik özelliklerinden yüksek düzeyde etkilendikleri, öğrenciyi iş yükü olarak gördükleri saptanmıştır. Bu kapsamda; görüşmelerde hemşirelerin öğrenciye karşı olumsuz davranışlarının nedeninin sorulduğu bir soru aşağıdaki ifadelerle yanıtlanmıştır

“İş yoğunluğu olabilir, iş stresi olabilir, iş gerginliği olabilir veya onların (öğrencilerin) böyle özgürce tutumları olabilir özgür ve rahat tutumları” (H2)

“...koşturma ve o stres içinde birisi geliyor bıp bıp bıp bıp sürekli kafanda bir şeyler soruyor. Bunu herkes kaldıramayabilir... Yani işini sevmediği için rutin kurulu bir robot gibi evet giriyor kapıdan içeriye direk teslimini alıyor ondan sonra evet odaya girip takibini alıp çıkıyor öbür odaya girip takibini alıyor tedavisi mi var hiç konuşma sohbet yok rutin ben 8 saatimde işleri yapayım çıkayım.” (H3)

“...mesela hemşire hanım işte bir an önce tedavisini yapmayı planlıyor, takip-

lerini almayı planlıyor bir düzeni var o düzeni devam ettirmek istiyor. O düzenin içerisine şimdi kendi koymadığı bir düzende birileri eklenince kendi düzeni bozuluyor. Bu sefer tepki göstermeye başlıyor” (H4)

“...ben kendi işimi yapayım gideyim ne öğretmeye uğraşacağım diye düşünen insanlar olabilir. İş odaklı olabilir yani” (H5)

“Şimdi mesela tedaviye çıkarken genellikle söylüyorum ben en fazla iki kişi olsun diye. Çünkü kalabalık olduğunda tek tek anlatamıyorsun, onlar sürekli soru soruyorlar bu sefer dağılıyorsun. Bizim de servisimiz bayağı bir yoğun servis olduğu için o açıdan biraz sıkıntı oluyor yani. Yoğun servis oldu mu hastalar vakalarımız gidiyor geliyor onlara yetişmeye çalışıyoruz birde tek başına baktığımız için.” (H6)

Size göre hangi hemşireler öğrencilere değer vermede zorlanıyor? Sorusuna yanıt olarak iş odaklılık, mesleğini sevmeme, değer vermeme ve iş yoğunluğu gibi yanıtlar verilmiştir.

“Mesela onlarla konuşmazlarsa, onlara selam vermezlerse, onları görmezden gelirlerse, bir iş yapmak için onlara fırsat tanınmazsa. ...onlarla konuşulmazsa onlara hiçbir zaman rehber olarak bir şeyler gösterilmezse onlar kendilerini değersiz hissederler, onlar kendilerini fazlalık gibi hissederler hani biz bunların eline ayağına dolaşıyormuşuz gibi diye düşünür. Bu tür davranışlar bence öğrenciye kendini değersiz hissettirir” (H2)

“...işini sevmediği için rutin kurulu bir robot gibi evet giriyor kapıdan içeriye direk teslimini alıyor ondan sonra evet odaya girip takibini alıp çıkıyor öbür odaya girip takibini alıyor tedavisi mi var hiç konuşma sohbet yok rutin ben sekiz saatimde işleri yapayım çıkayım... yani öğrenciyle diyaloga girmez ki. Ben işimi yapayım oturayım kafamı dinleyeyim...” (H3)

“İş odaklı çalışanlar. Mesela ben bir an önce işimi yapayım mesaim bitsin gideyim diye düşünenler” (H5)

“İş yoğunluğundan olabilir yani hani sonuçta biz tek başına 30 hastaya tek kişi bakınca ekstra birde öğrenciler olduğu zaman ondan dolayı da hani öğrencilere ters konuşanlar olabilir hani yoğunluktan dolayı” (H6)

“Bence iş odaklı çalışan öğrenciye daha az değer veriyor. Mesleğe değer vermeyen kendine değer vermeyen, değer görmeyen değer veremez, değer gösteremez” (H7)

1.3. Hemşirelerin öğrenci hemşireler ile ilgili görüşlerinin öğrenciye değer vermelerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Öğrencilere değer vermeyi güçleştiren öğrenci davranışları olarak “öğrencilerin üslupları, özgür davranışları, kılık kıyafetleri, görünüşleri, duyarısız tutumları ve mesleği benimsememeleri” gibi yanıtlar vermişlerdir.

“...baktın ilgisiz lakayt, daha rahat bir öğrenci ben buna yardımcı olmaya çalışsam da bir şey olmayacak diye düşündüğümüz öğrenciler oldu tabii ki. ... geliyorlar anlatıyorsun anlatıyorsun yaptırıyorsun. Ama işte bazısı hiç tınmıyor ya da ne bileyim ben hemşireliği sevmiyorum, ben istemeyerek geldim ben okulu bitireyim zaten bu mesleği yapmayacağım diye geribildirim aldığın zaman onun üstüne daha gitmiyorsun. Yani sevmiyor yapmayı düşünmüyorsa ben buna neden öğretmeye çalışayım diyorsun.” (H3).

“Gerçekten bazıları ... ukala oluyor. Mesela birkaç tane öyle vardı ben bu işi yapmasam da oluyor yapsam da oluyor deyip...birkaç hafta önce bir tane vardı. Bir şey söylüyorsun sana mırın kırın ediyor bir şey yapmak istediğin zaman. Ben şimdi ona ne yapayım yani ne yapabilirim nasıl ne kadar ne verebilirim?” (H5)

“... öğrenciler tedavi masasının çevresinde oluyor tedavi olunca geliyor hepsi. Takipler veya hasta ameliyattan gelse karşılayacak hiç kimse olmuyor.” (H6)

“...klinik tecrübelerimden yana konuşuyorum yine genç nesil daha böyle hemşirelik mesleği çerçevesi içerisinde yaşamaktan hoşlanmıyor. Örneğin saçlarını çok toplamaktan yana değiller, rahat makyaj yapıp rahat oje sürmek istiyorlar ki bu gençliğin vermiş olduğu istek ve dürtüler. O anlamda çok biz de sıkı bir disiplin içerisinde olmamız gerektiği için o konuda bağdaşamıyoruz.” (H10)

1.4. Kuşak farklılıklarına ilişkin görüşlerin klinisyen hemşirelerin öğrenciye değer vermeleri üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Sorulardan bazılarında aşağıda belirtilen yanıtlar verilmiştir.

“Şimdiki nesil yani her şeye kolay ulaşabildiği için daha mutsuz gibi geliyor bana. Önceden insanların bir beklentileri oluyordu, bir umudu oluyordu. Şimdi insanlar her şeye kolay ulaşabildiği için tabii bu bizler için de geçerli bir mutsuz, mutsuz bir nesil görüyorum. Bunun akabinde böyle rahat nesil var.” (H2)

“Yani şimdi şöyle hani biz bu mesleği icra ediyoruz. Temel amacımız insanlara yardım etmek. Bu işi yaparken empati yapmakta lazım sadece hasta odaklı değil hasta yakını odaklı da düşünmek lazım. İlerde bizler emekli olacağız ayrılacağız. Geriden gelen nesil devam ettirecek bunu.” (H3)

“...şimdi zamane gençliği de birazcık biliyorsunuz farklı hani bizim zamanımız hani 20 yıl öncesinden bahsetmiyoruz şimdi çok daha farklı bir gençlik var önümüzde. Şimdi gençler biz onları anlayalım istiyorlar. Onlar da biz de onlar bizi anlasın istiyoruz. Böyle karşılıklı bir şey var bir iletişimsizlik var esnasında.” (H4)

“...20 küsur yıl oldu benim öğrenciliğim biteli. O dönemlerde biz yetiştiriliş tarzımız dolayısıyla biraz daha sorumluluk sahibi daha farklı sıkı yetiştirildik ... Bunların neticesinde sorumluluğu doğurdu ama yine de biz daha bir sorumlu gençlerdik, denileni yapan bir denileni iki ettirmeyen kurallara uyan asla kural-ların dışına çıkmayan çıkmak istemeyen öncelikle çıktığında kendi utanan bir gençlik öyle bir nesildik hep saygılıydık çok daha fazla saygı ve sorumluluk vardı o dönemde. Öğrencilerin genç hemşirelerle çok fazla uyuşmazlık yaşadıklarını düşünmüyorum ama orta yaş ve üzeri hemşireler açısından kliniklerde ayak bağı olarak görüldüklerini düşünüyorum, duyuyorum üzülerem.” (H7)

Tema 2. Öğrenciye kolaylıkla değer verebilen hemşireler

Katılımcıların çoğu öğrenciye kolaylıkla değer verebilen hemşireleri tanımlarken hemşirelerin bireysel özellikleri, mesleğe ilişkin düşünceler ve öğrenci ile ilgili görüşler belirtmişlerdir.

2.1. Hemşirelerin bireysel özelliklerinin pozitif, güler yüzlü, sorumluluk sahibi, yardımsever, kolaylaştırıcı, iletişime ve gelişime açık oldukları, mesleğe ilişkin olarak odaklarının bakım olduğu, mesleği benimsedikleri, doyurucu, tatmin edici buldukları, öğrenciye değer vermelerinin yine öğrenci özelliklerinden (dürüst, il-keli, istekli, girişken, güler yüzlü, duyarlı, etkili iletişim kurabilen) ve öğrencinin mesleğe ve hastaya yakın oluşundan etkilendiği ortaya çıkmıştır. Örneğin size göre hemşire olmak sorusuna aşağıdaki yanıtlar verilmiştir;

“Bana göre hemşire olmak yardıma muhtaç bir kişiye yardım etmek demek bakım vermek demek. Onun yaşam tarzını en üst seviyeye çıkarmak demektir” (H1)

“...insanı mutlu eden bir sonuca ulaştığımız zaman işte nasıl deyim kötü bir hasta geliyor hastanın geldiğini görüyorsun kötü bir şekilde ama bu hastayı ayak-tan yürüyerek taburcu ettiğini görünce kendin doyuma ulaşıyorsun mesleğine” (H3)

“...sabah bilinçsiz hastalarımı yedirirken hep o doğudan bir güneş doğardı. Her sabah benim içime de o güneş doğardı. Derdim ki “Yok A.” derdim “Bu hasta-nın sana ihtiyacı var.” derdim. Her sabah istifa etmekten vazgeçerdim. O yüzden

mesleğimi seviyorum. İstemeyerek başlamama rağmen 21 yıldır yapıyorum bu mesleği severek yapıyorum” (H4)

2.2. Bakım odaklı ve mesleği seven hemşirelerin öğrenciye kolaylıkla değer verdiğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda sorulan sorulara aşağıdaki yanıtları vermişlerdir.

“Bende arkadaşları grup halinde alıyorum ... onlarla 5-10 dk sohbet ediyorum. Önce isteyerek mi geldiniz, işte bu süreçte hastalara yardım etme ya da bakım verme konusunda duygu ve düşüncelerini öğrenmeye çalışıyorum. Sahaya olan yatkınlıkları ne derecede? Hani eğer güzel yöndeki iletimleri olursa mutlu ve memnun oluyorum.” (H1)

“...Hastanın trakeostomisi var konuşamıyor yazarak bir şeyler anlatmaya çalışıyor. Muhtemelen hastanın okuryazarlığı da pek yok gibi çünkü pek ifade edemiyor yazılarla. Tam böyle yataktan doğrulur gibi oldu iki hemşire arkadaş da çalışıyoruz bugün ki öğrenci arkadaşlarla. Böyle gözünü işaret etti şimdi ben de öğrenci arkadaşlara baktım halbuki stajların ikinci veya üçüncü günü dedi ki -Hasta gözlüğünü istiyor. Çekmeceyi açtılar, (öğrenci) hayır yakın gözlüğünü istiyor dedi. Hemen fark etti öğrenci... benim çok hoşuma gitti hemen iletişim kurmuşlar hastayla” (H2)

“Kendi mesleğimize değer vermiş oluyoruz sonuçta bizim geleceğimiz onlar. Birkaç sene sonra beraber çalışacağımız arkadaşlarımız. Hemşirelik mesleğine öğrenciye verdiğim değerle eştir eşittir yani.” (H6)

“Mesleğe değer vermeyen kendine değer vermeyen değer görmeyen değer veremez, değer gösteremez.” (H7)

“...sadece iş değil de severek emekle ve duayla yapıyorsa (hemşireliği) daha iyi öğretir verim de alır bu konuda öğrenciler” (H9)

“...ben mesleğimi seviyorum, gelecekte yetişecek olan hemşire arkadaşlarımın da iyi bir şekilde yetişmesini isterim tabi ki.” (H10)

2.3. Hemşirelerin öğrenci ile ilgili görüşlerinin öğrenciye değer vermelerini kolaylaştırdığı belirlenmiştir. Öğrencilere değer vermeyi kolaylaştıran öğrenci davranışları olarak “istekli olmaları, saygılı olmaları, iletişim kurabilme becerilerine sahip olmaları, girişken olmaları, dürüst olmaları, mesleği benimsemeleri ve bakıma istekli olmaları” gibi yanıtlar vermişlerdir.

“Sadece girişteki dinlenme odasında oturup sadece ellerinde telefon Onunla ilgilenip giden öğrencilerimiz de oldu. Bazıları ile birebir çatışmaya de girdim

bazı benim üslubumdan da rahatsız olanlar oldu. Ama baktım girişimci, bize yardımcı olan öğrenciler, öğrenmeye açık olan öğrenciler ile beraber çalışmaktan çok keyif alıyorum ben açıkçası. Bu ara öyle öğrencilere denk geldi onlarda çalışmaktan keyif alıyoruz biz yani servis hemşireleri olarak hepimiz.” (H2)

“...onlar (öğrenciler) layığıyla yaptıkları zaman bana yardımcı bile olabiliyorlar. Çünkü hastaları gözlemleyebiliyorlar. Gelip -Abla bu hastanın bunu var şunu var.- diyebiliyorlar çocuklar... o bakımdan iyi bence.” (H3)

“Gerçekten benden bir şeyler almayı isteyen öğrenci zaten bakışlarından belli oluyor gerçekten- Ben yapmak istiyorum bana bir şeyler yaptırın diyor- zaten” (H5)

“Hani bazıları da canla başla ... motive ettiğin zaman senin peşinde sürekli dolanan -Abla yapıyım-diyen öğrenciler” (H6).

“...kişinin (öğrencinin) size geri dönüşünden ... ya da verdiği cevaplardan, size olan saygısından. Karşılıklı her şey o şekilde hani değer görüyor. Saygıya saygı, sorumluluğa sevgi o şekilde biz değer veririz.” (H7)

“Evet öğrenci ne kadar almaya açıksa ne kadar kendini bana açıp ifade edebiliyorsa bende ona o kadar yararlı olabilirim... Herkesin karakteri bir kişiliği var hemşire olsa bile değiştiremediğimiz kişilik özellikleri olabiliyor dolayısıyla öğrenci ne kadar kendini benden çekerse veya öğrenmeye açık değilse bu da ona yaklaşmamı etkiliyor” (H9)

“Dürüst olmaları gerekli ...evet onların tutumları benim onlara değer vermemde çok önemli. Dürüst, güler yüzlü, biraz da ilkeli ve prensipli olurlarsa ben onlara daha hoş görülme davranırım diye düşünüyorum.” (H10)

2.4. Okul hastane işbirliği sağlanmasının hemşirelerin öğrenciye değer vermelerini kolaylaştırdığı belirlenmiştir.

“Şimdi öğrenci Teoride bir şey öğrenip gelmiş Teorideki bilgilerini bir şekilde uygulamaya aktarmaya çalışıyor. Bunun için ben nasıl destekleyebilirim?” (H2)

“Bir aile ortamı, bir ekip çalışması ruhuyla hocası, hemşiresi, doktoru, hasta bakıcısı, temizliği bu ekip ruhunu biz eğer öğrenci hemşirelere de aşılırsak bu düzen bu şekilde devam edip gider diye düşünüyorum ben.” (H3)

“Biz bakım planlarına aslında müdahale ediyor olsak belli hani o anlamda yardımcı olabiliriz ama bakım planlarına fazla yardımcı olamıyoruz” (H7)

“Öğrencilerimizin yanında mutlaka sizlerden (öğretim elemanı) biri olması gerektiğini düşünüyorum. Tabi ki biz onların yanındayız her zaman ama sizlerden birinin de iştirak etmesi çok daha olumlu olur diye düşünüyorum. (H8)

“Hocaların kliniklerde daha fazla bulunması çok önemli... bizlere hangi dersi alan öğrencilerin klinikte olduğunu ve işledikleri konuları açıklamaları gerekli diye düşünüyorum”. (H10)

TARTIŞMA

Literatürde öğrenci hemşirelerin klinik deneyimleriyle ilgili birçok araştırma bulunmasına rağmen (Ranse ve Grealish, 2007; Günay ve Kılınç, 2018; Su ve ark., 2016; Parker ve Grech, 2018), klinisyen hemşirelerin öğrenci hemşirelere değer vermesini araştıran çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışma klinisyen hemşirelerin öğrenci hemşirelere değer vermelerini etkileyen faktörleri açıklamak üzere yapılmıştır. Çalışmada öğrenciye kolaylıkla değer verebilen ve öğrenciye değer vermede güçlük yaşayan hemşireler olmak üzere iki tema belirlenmiştir.

Klinik uygulamalar, klinik yetkinliği artırmak için gelişimsel bir fırsat olarak kabul edilmektedir. Klinisyen hemşirelerle çalışmak öğrenci hemşirelerin, bilgi, beceri ve tutuma sahip olması, etik değer sistemi oluşturması, karar verme süreçlerine hazırlanması ve kendilerinden beklenen uygulamaları gerçekleştirmesi bakımından oldukça önemlidir (Sharif, Masoumi, 2005; Balakas 2016). Hemşirelik yönetmeliğinde de “Öğrenci hemşirelerin eğitiminde uygun eğitim ortamını sağlamak” ifadesiyle belirtildiği üzere klinisyen ve sorumlu hemşirelerin klinik eğitimde sorumlulukları bulunmaktadır (Hemşirelik Yönetmeliği,08.03.2010; Mevzuat No: 13830). Ayrıca öğrenciler kendilerini yetkin hissetmeleri için teori ve pratiğin iyi bir klinik süpervizyonla bütünleştirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Sharif, Masoumi, 2005). Özşaban ve Bayram’ın 2020 yılında yaptıkları sistematik incelemede öğrenciler tarafından; klinik uygulama deneyimlerini etkileyen faktörler arasında klinisyen hemşirelerle ilişkili faktörler belirtilmektedir. Çalışmada klinisyen hemşirelerin öğrenciyle iş birliği yapma ve onları destekleme durumunun öğrencilerin klinik deneyimlerini etkilediği belirlenmiştir. Klinisyen hemşirelerle yapılan bir araştırmada bu araştırma sonuçlarıyla benzer şekilde; öğretim elemanı ve klinisyen hemşireler arasında iletişim kopukluğunun olması, öğrenci sayısının fazla olması, hemşirelerin iş yüklerinin fazla olması nedeniyle öğrenci eğitiminde aktif olma konusunda istekli olmadıkları belirlenmiştir. Aynı çalışmada klinisyen hemşireler, öğrencilerin her şekilde mezun edildiğini eleştirerek, kendilerinin ancak mesleki deneyimlerinin dikkate alınacağına dair güvence verilirse klinik öğretim sorumluluğunu paylaşmaya hazır olduklarını belirtmişlerdir (Levett-Jones, ve ark., 2006). Swinny ve Brady’nin (2010) çalışmasında da benzer şekilde, öğrencilerin klinik hedeflere ulaşmasına yardımcı olma sorumluluğu ile hasta bakımı arasında

denge kurulmasının ve okul, hastane iş birliğinin önemini vurgulamaktadır. Bu araştırmayı destekler şekilde teori ve uygulamanın dolayısıyla okul ve hastane iş birliğinin sağlanması ve ortak dil oluşturması vurgulanmaktadır. Başka bir araştırmada ise klinik desteğin son sınıf hemşirelik öğrencilerinin kariyer planlamalarında etkili olduğu belirlenmiştir (Wareing ve ark., 2017). Dolayısıyla hemşirelik eğitiminde klinik süpervizyon sunan klinisyen hemşirelerin görüş ve düşüncelerinin önemli olduğu dikkat çekmektedir.

Klinik ortamlarda öğrencinin değerli hissetmesi, mesleki bilgi ve yeterliliklerinin geliştirilmesinde önemli bir faktördür, hemşirelik öğrencilerinin klinik öğrenmelerini iyileştirmek için klinisyen hemşirelerin mevcut ve gerekli olan yeterlilikleri hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç vardır. Buldukoğlu ve Teskereci'nin (2020) aktardığı üzere hemşirelik kuramcılarında Watson öğrencilere ulaşmak için sadece bilginin yeterli olmadığını aynı zamanda onları onurlandırmanın, yüreklerine ve zihinlerine girmenin daha önemli olduğunu vurgulamaktadır. Öğrenci hemşireler klinik uygulamada karşılaştıkları güçlükler arasında klinisyen hemşirelerin kendilerine destek olmamalarını da belirtmektedir. Bir araştırmada klinikte öğrenciye mentorluk eden klinisyen hemşirelerin empati, sabır ve motivasyon gibi bireysel özelliklere sahip ve öğrenci merkezli olmalarının eğitim sürecine önemli katkılar sağladığı belirtilmektedir (Mikkonen ve ark., 2020). Bu araştırma sonucunda da benzer şekilde klinisyen hemşirelerin bireysel özelliklerinin öğrenciye değer vermede ya da güçlük yaşamada etkili olduğu belirlenmiştir. Rees ve arkadaşlarının Avusturalya'da (2018) yaptıkları çalışmada bu araştırmaya benzer şekilde öğrenci ve klinisyen hemşire özellikleri pozitif ya da negatif klinik deneyimleri etkilemektedir. Pozitif etkileyen öğrenci özellikleri fırsat arayan, bilgili, motivasyonu olan, öz farkındalığı yüksek, iletişim ve eğitime açıklık gibi özelliklere sahipken, klinisyenler için içten, açık, motivasyonu yüksek ve öğretim yeteneğine sahip olma olarak belirlenmiştir. Ayrıca hasta ya da diğer bireylerle ilgili olumlu deneyimlere katkıda bulunmaları pozitif deneyim olarak belirlenmiştir. Negatif deneyim yaşanmasının nedenleri arasında öğrencinin motivasyonunun düşük olması, yeterli olmaması, geri bildirim kapalı olması gösterilirken, klinisyenler için hasta güvenliğiyle ilgili kaygılı olmaları, uygulama konusunda bilgi eksikliklerinin olması, eğitimci yönünün zayıf olması ya da öğrenci, hasta ya da hasta yakınına kaba davranması olarak gösterilmiştir. Dolayısıyla öğrenci ve klinisyen hemşirelerde kişisel gelişimin desteklenmesi önem kazanmaktadır.

Çalışmada klinisyen hemşireler öğrenciye kolaylıkla değer verebildiklerini belirtmekle beraber bazı hemşireler öğrenciye değer vermede güçlük yaşadığını da belirtmiştir. Rees ve arkadaşlarının 2018 yılında yaptıkları araştırmada, hemşirelerin öğrencilere duygusal destek ve empati sağlanmasının öğrencilerin kendilerini iyi hissetmelerinin yanı sıra multidisipliner ekip içinde aidiyet duygusu sağlayabileceği vurgulanmaktadır. Ayrıca öğrenciler ve klinisyenler arasında karşılıklı saygı,

güven geliştirilmesinin aidiyet duygusu hissettireceği belirtilmiştir. Bu çalışmada da benzer şekilde klinisyen hemşireler güven ve saygı kavramlarına vurgu yapmışlardır. Öğrenciler klinik eğitim sürecinde klinisyen hemşirelerin akademik programa aşına olduklarında ve öğrenme deneyimlerine katkıda bulduklarında kendilerini değerli hissettiklerini ifade etmektedir. Bazı öğrenciler, klinisyen hemşirelerin kendilerini uygulamaya davet ettiği zaman değerli hissettiklerini belirtmektedir. (Ranse ve Grealish, 2007). Ayrıca öğrenci hemşireler klinisyen hemşirelerin bilgi ve becerilerinin güncel olması ve kendileriyle ortak bir dil kullanmasının klinik öğrenmelerini olumlu etkilediğini belirtmektedir (Polat ve ark., 2018). Teori ve klinik uygulamaların bir arada yürütülmesi öğrenci hemşirelerde profesyonel kimlik oluşumunu desteklemektedir. Bununla birlikte, klinik uygulamalar teorik olarak anlatılan konuların gerçekliğini karşılaştırma ve deneyimleme fırsatı sundukları için hemşirelik eğitiminde temel unsurdur. Dahası, klinik deneyimler öğrencilerin en çok özdeşleştikleri hemşirelik modelini seçmelerine olanak tanımaktadır. Bu anlamda, klinik uygulamalarda rol model olacak hemşire önemli bir figürdür, çünkü bilgiye ek olarak profesyonel kimlik unsurlarını aktarır ve böylece öğrencilerin mesleki kimliklerini inşa etmelerine yardımcı olur (Marañón, ve Pera, 2015). Allan ve Smith'in (2009) iki yıl süren literatür taraması, paydaşlarla odak grup görüşmeleri, öğrenci hemşireler ve klinik paydaşlarla formal/informal görüşmeler ve klinik alanlarda gözlemden oluşan kapsamlı niteliksel araştırmalarında, klinisyen hemşirelerin, öğrenci hemşirelere rol model olması konusunda hemşireliğin ne olduğu ve öğrenci hemşirelerin öğrenmesi gerekenler konusunda klinisyen ve öğrenci hemşirelerin görüşleri arasında ciddi bir uyumsuzluk olduğu görülmüştür. Akyüz ve arkadaşlarının (2007) 165 klinisyen hemşireyle yaptıkları bir çalışmada hemşirelerin %77.6'sının kendilerini hemşirelik öğrencileri için iyi bir rol model olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Diğer taraftan Bayar ve arkadaşlarının (2009) çalışmasında öğrencilerin %68.3'ü kliniklerde destek görmediklerini ve bunun sonucunda korktuklarını belirtmişlerdir. Günay ve Kılıç'ın (2018) yaptığı kalitatif araştırmada ise öğrenciler klinisyen hemşirelerin kendilerine değer vermediklerini, meslektaş olarak görmediklerini, kalabalık ve fazlalık gibi hissettirdiklerini belirterek; değerli hissetmemenin motivasyonlarını düşürerek meslekten uzaklaştırdığını belirtmişlerdir. Öte yandan saygı görüp değerli hissetmenin motivasyon ve mesleki aidiyet duygusunu geliştirdiğini vurgulamışlardır. Öğrenciler için gerekli olan motivasyonunun, değerli hissetmeleriyle sağlanabileceği düşünüldüğünde klinisyen hemşirelerin yaklaşımları önem kazanmaktadır. Öğrencileri yardımcı bir kaynak olarak değil bir varlık olmaları nedeniyle değerli gören bir yaklaşım öğrenci motivasyonunu en üst düzeye çıkarabilir. Bu çalışma bulgularına göre değer göstermede güçlük yaşayan hemşirelerin öğrencilere olumsuz rol model olmaları bir kelebek etkisi yaratabilmesi bakımından önemlidir.

Bu araştırmada belirlenen bir durum da öğrencinin iş yükü olarak görülmesidir. Uygulamada öğrenci sayısının fazla olması klinisyen hemşireler tarafından

öğrencinin iş yükü olarak görülmesine ve öğrenciyle iletişimin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Öğrenci sayısının fazla olması klinisyen hemşirelerin öğrenci hemşirelere değer vermesini güçleştirirken, değer görmeyen öğrenci klinik uygulamadan hatta hemşirelikten uzaklaşmaktadır. Wilson (2012) çalışmasında hemşireler öğrenci hemşirelerin klinikte işleri yavaşlattığını savunmuştur. Günay ve Kılınç'ın (2018) çalışmasında değersiz hissedilen öğrenciler motivasyonlarının azaldığı, uygulama cesaretlerinin zedelendiği ve hemşirelik mesleğine olan ilgilerini sorgulamaya başladıklarını belirtmişlerdir. Klinisyen hemşirelerin öğrenci hemşirelere meslektaşları gibi davranmalarının ve iletişim kurmalarının klinik uygulamaları olumlu etkilediği belirtilmektedir (Kesgin ve ark., 2018; Taştekin ve ark., 2016). Del Pozo (2020) İspanya'da yaptığı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %85.5 ile %88.9'unun kliniklerde mobbing sayılabilecek davranışlara maruz kaldıklarını ve bu durumun mesleki gelişimlerini olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir. Kliniklerde öğrenci sayısının fazla olması hemşire ile öğrenci arasındaki iletişimi ve hemşirelerin öğrencilere değer vermesini olumsuz etkileyebilmektedir (Günay ve Kılınç 2018). Sistematik bir derlemede artan sağlık talebinin karşılanabilmesi için hemşirelik programlarına öğrenci alımının artırıldığı dolayısıyla kliniklerde öğrenci sayısının yükseldiği bildirilmektedir. Aynı çalışmada sağlık ve eğitimin ayrıldığı dolayısıyla klinisyen hemşirelerin öğrenci eğitimine doğrudan katılmadığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte kliniklerde öğrenciyle beraber misafir olarak nitelendirilen öğretim üyelerinin personelle iş birliği yapmasının önemi vurgulanarak; öğrenci sayısı, iş yükünün fazla olması ve zaman yetersizliği nedeniyle klinisyen hemşirelerin etkili süpervizyonluk edemedikleri belirtilmiştir (Forber ve ark., 2015).

Çalışmada hemşirelerin bakım odaklı ya da iş odaklı olma durumunun öğrenciye değer vermede etkili olduğu belirlenmiştir. Wilson (2012) tarafından yapılan kalitatif bir çalışmada bu çalışmaya benzer şekilde mentorler öğrenci hemşirelerden istenen ve istenmeyen özellikleri belirtmişlerdir. İstenen özellikler arasında; bakım tutumuna sahip olma, hasta odaklı olma, iyi iletişim kurabilme, fiziksel bakıma hazır olma, organize çalışma, bağlılık, dayanıklılık, dürüstlük, bilgi ve beceriye sahip olma ve sürekli gelişime açıklık bulunurken; istenmeyen özellikler önemsemeyen tutum ya da ilgisizlik, zayıf iletişim, fiziksel çalışmadan kaçınma eğilimi veya işi organize etme becerisinde yetersizlik, bakımı görmezden gelme, esnek olmama, sorunları gizleme, bilgiyi ve beceriyi gösterememe ve zamanı yönetmede yetersizlik olarak belirtilmiştir. Çalışmada bir hemşire, öğrenci hemşireyle ilgili "Ben hemşireyim, şefkatli bir insanım; onunla zaman geçirdim ve arkadaş oldum. ...bana parasetamol dozlarını bile söyleyemedi. Ona tüm ilaçları benimle olabildiğince çok yapma, hepsini gözden geçirme fırsatı verdim. Her şeyi kağıda dökerek, öğrenme çıktılarıyla ilişkilendirerek anlamasına yardımcı olmak için elimden gelen en iyisini yaptım ama arkamı döndüğümde yine başarısız oldu... Onun bana ya da ailemden birine baktığını hayal ettiğimde tüm vücudum titredi" ifadelerine

yer vermiştir. Bu araştırmada da benzer ifadeler bulunmaktadır.

Klinisyen hemşirelerde etkili iletişim yeteneklerinin, meslek ve meslektaş bilincinin geliştirilmesi öğrencilerin klinik eğitim sürecini desteklemelerinde oldukça önemlidir. Çalışmanın sonuçları hemşirelik eğitimi ve hemşirelik uygulama uzmanları tarafından değerlendirilmelidir. Akademisyen eğitimci hemşireler, eğitimde ve klinik uygulamada öğrenci problemlerini çözme konusunda endişelenmelidir. Bulgular, hemşirelik eğitimcisinin hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerine aktif olarak katılabilecekleri şekilde klinisyen hemşirelere motivasyon sağlanması amacıyla planlamalar yapmanın gerekliliğini desteklemektedir. Bu durum, hemşirelik eğitiminde özellikle klinisyen hemşireler olmak üzere tüm paydaşların görüşlerinin alınmasının değerli olduğunu düşündürmektedir.

Bu çalışmada kuşak farklılıklarının öğrenciye değer vermeyi olumsuz etkilediği saptanmıştır. Çalışma bulgularına benzer bir araştırma da Karasu ve arkadaşları (2017) tarafından yapılmış ve çalışmada, hemşireler arasında meslek dayanışması artıkça iş doyumunun da arttığı saptanmıştır. Çalışan hemşirelerin meslek dayanışması ve iş doyumunu artırılabilmesi için kuşak farklılıklarının göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmiştir. Yılmaz Esencan ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında, X ve Y kuşağı hemşirelerin mesleki bağlılıkları değerlendirilmiş ve araştırma sonucunda X kuşağı hemşirelerin mesleklerini daha çok sevdiği, Y kuşağı hemşirelerin meslekten ayrılma niyetlerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Öğrenciye değer vermenin mesleki bağlılık, dayanışma ve iş doyumuyla oldukça yakın ilgili olduğu dikkate alındığında kuşak farklılıkları önem kazanmaktadır.

SONUÇ ÖNERİLER

Kavramlar arasında ilişki kurulduğunda öğrenciye değer vermeyi; hemşirelerin bireysel özellikleri, mesleğe bakışları, öğrenci hakkındaki düşünceleri etkilemektedir.

- Eğitici hemşirelerin öğrenci hemşirelere değer vererek klinisyen hemşirelere model olması,
- Okul hastane iş birliğinin öğrenci gözü önünde sağlanması,
- Klinisyen ve akademisyen hemşireler arasında ortak bir dil oluşturulması,
- Klinisyen hemşirelerin müfredattan haberdar edilmesi,
- Hemşirelerin eğitim sürecine yönelik paydaş görüşlerinin periyodik olarak alınması ve müfredata entegre edilmesi,

- Eğitim sürecinde değer, empati, merhamet gibi kavramlara sık sık yer verilmesi,
- Öğrenci hemşirelerde meslek bilinci ve farkındalığının artırılması,
- Öğrencilik döneminden itibaren iletişim becerilerinin ve meslektaşlık bilincinin geliştirilmesi,
- Öğrencilikten başlayarak hemşireliğin temel odağının bakım olduğunun benimsenmesi,
- Hemşirelere temel hemşirelik kavramlarıyla ilgili eğitimler verilmesi,
- Öğrenci hemşirelerin mezuniyet sonrası eğitici ve rol model olma sorumluluğunun olduğunun vurgulanması,
- Hemşirelere belli periyotlarda eğitimci rollerini ve iletişim becerilerini geliştirmeleri için kuşak farklılıklarını dikkate alan eğitim programları hazırlanıp sunulması,
- Öğrenci ve klinisyen hemşireler arasındaki etkileşimi hemşirelerin ifadeleriyle tanımlayabilmek üzere daha geniş katımlı ve çok merkezli niceliksel/niteliksel araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, bir eğitim ve araştırma hastanesinde çalışan hemşireler ile yapılmıştır. Araştırma, yapıldığı hastanedeki katılımcıların ifadeleriyle sınırlıdır.

Teşekkür ve Açıklamalar

Çalışmaya katılmayı kabul eden tüm klinisyen hemşirelere değerli katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması

Araştırmacılar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkısı

Yazarlar çalışmanın her aşamasında eşit katkı sunmuşlardır.

KAYNAKLAR

- Allan, H. T., & Smith, P. A. (2009). How student nurses' supernumerary status affects the way they think about nursing. *Nursing Times*, 105(43), 10-13.
- Balakas, K., & Smith, J. R. (2016). Evidence-based practice and quality improvement in nursing education. *The Journal of perinatal & neonatal nursing*, 30(3), 191-194.
- Baldwin, A., Mills, J., Birks, M., & Budden, L. (2014). Role modeling in undergraduate nursing education: An integrative literature review. *Nurse education today*, 34(6), e18.
- Del Pozo, E. B. (2020). Mobbing in nursing students: characteristics and frequency of harassment behaviors. *European Journal of Occupational Health Nursing*, 1(1), 48-65.
- Elhami, S., Heidari, M., Ban, M., Mosaviasl, S., & Khavasi, M. (2018). The factors affecting effective clinical education from the viewpoint of students, Nursing Trainers, and nursing staff. *World Family Medicine Journal: Incorporating the Middle East Journal of Family Medicine*, 99(5897), 1-6.
- Forber, J., DiGiacomo, M., Davidson, P., Carter, B., & Jackson, D. (2015). The context, influences and challenges for undergraduate nurse clinical education: Continuing the dialogue. *Nurse education today*, 35(11), 1114-1118.
- Göriş, S., Kılıç, Z., Ceyhan, Ö., & Şentürk, A. (2014). Hemşirelerin Profesyonel Değerleri ve Etkileyen Faktörler. *Journal of Psychiatric Nursing*, 5(3), 137-142.
- Günay, U. ve Kılıç, G. (2018). The transfer of theoretical knowledge to clinical practice by nursing students and the difficulties they experience: A qualitative study. *Nurse Educ Today*, 65, 81-86.
- Halstead, J. M. (1996). Values and Values Education in Schools. J. M. Halstead ve M. J. Taylor. (Ed). *Values in Education and Education in Values*. London: Falmer Press, 3-14.
- Hemşirelik Yönetmeliği <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=13830&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> Erişim tarihi:18.03.2021
- Karaöz, S. 2013. General overview of clinical evaluation in nursing education: challenges and recommendations. *Electronic J of September 9th University Nursing Faculty* 6, 149-158.
- Karasu, F., Aylaz, R., & Dadük, S. (2017). X ve Y Kuşağı: Hemşirelerde Meslek Dayanışması ile İş Doyumu Arasındaki İlişki. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi/Journal of Health Sciences and Professions*, 4(3), 180-189.
- Kesgin, M. T., Bilgin, N. Ç. & Ayhan, F. (2018). Opinions of nursing students about clinical practice: general practice course. *Social Sciences Studies Journal*, 4, 3805-3816.
- Levett-Jones, T., Fahy, K., Parsons, K., & Mitchell, A. (2006). Enhancing nursing students' clinical placement experiences: a quality improvement project. *Contemporary Nurse*, 23(1), 58-71.
- Marañón, A. A., & Pera, M. P. I. (2015). Theory and practice in the construction of professional identity in nursing students: A qualitative study. *Nurse Education Today*, 35(7), 859-863.
- Mikkonen, K., Tomietto, M., Cicolini, G., Kaucic, B. M., Filej, B., Riklikiene, O., ... & Kääriäinen, M. (2020). Development and testing of an evidence-based model of mentoring nursing students in clinical practice. *Nurse education today*, 85, 104272.
- Özsaban, A., Bayram A. (2020). Türkiye'de Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulama Deneyimlerini Etkileyen Faktörler: Sistematik Derleme. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 124-145.

- Parker, B. A. & Grech, C. (2018). Authentic practice environments to support undergraduate nursing students' readiness for hospital placements. A new model of practice in an on campus simulated hospital and health service. *Nurse Educ Pract*, 33, 47-54.
- Polat, Ş., Ayyıldız Erkan, H., Çınar, G. & Doğrusöz, L.A. (2018). Opinions of student nurses practicing clinical practice in a university hospital. *Journal of Health and Nursing Management*, 5, 64-74.
- Ranse, K., & Grealish, L. (2007). Nursing students' perceptions of learning in the clinical setting of the Dedicated Education Unit. *Journal of Advanced nursing*, 58(2), 171-179.
- Rees, C. E., Crampton, P., Kent, F., Brown, T., Hood, K., Leech, M., ... & Williams, B. (2018). Understanding students' and clinicians' experiences of informal interprofessional workplace learning: an Australian qualitative study. *BMJ open*, 8(4).
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartztheory of basic values. *Online readings in Psychology and Culture*, 2(1), 11.
- Sharif, F., & Masoumi, S. (2005). A qualitativestudy of nursing student experiences of clinical practice. *BMC nursing*, 4(1), 1
- Skela-Savič, B., & Kiger, A. (2015). Self-assessment of clinical nurse mentors as dimensions of professional development and the capability of developing ethical values at nursing students: A correlational research study. *Nurse education today*, 35(10), 1044-1051.
- Streubert, H.J. & Carpenter, D.R. (2011). *Quantative Research in Nursing Advancing The Humanistic Imperative*. 5th Edition, Lippincott Williams &Wilkins.
- Sun, F.-K., Long, A., Tseng, Y. S., Huang, H.-M., You, J.-H. & Chiang, C.-Y. 2016. Undergraduate student nurses' lived experiences of anxiety during their first clinical practicum: A phenomenological study. *Nurse Education Today*, 37, 21-26.
- Swinny B, & Brady M. (2010). The benefits and challenges of providing nursing student clinical rotations in the intensive care unit. *Critical Care Nursing Quarterly*, 33(1), 60-66. <https://doi.org/10.1097/CNQ.0b013e3181c8df7c>
- Taştekin, A., Türkdönmez, B., Güler, M., Yılmaz, A. & Erşahan, T. (2016). Related factors and satisfaction levels of nursing students in clinical settings. *J of Florence Nightingale*, 21, 24-29.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 15.07.2020.
- Wareing, M., Taylor, R., Wilson, A., & Sharples, A. (2017). The influence of placements on adult nursing graduates' choice of first post. *British Journal of Nursing*, 26(4), 228-233.
- Wilson, A. M. E. (2012). Supporting student nurses by the educational use of self: A hermeneutic phenomenological exploration of the mentor experience (Doctoral dissertation, The Open University).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz Esencan, T., & Özdil, H. (2017). X ve Y Kuşağındaki Hemşirelerin Mesleki Bağlılıklarının Değerlendirilmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 33(3), 91-104.

